

УДК 341.1 (045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.111>

ГЕНЕЗИС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ

Лесь І.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
факультету міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0596-3749>

Лесь І.О. Генезис міжнародно-правових засобів забезпечення ядерної безпеки.

Міжнародно-правова база ядерної безпеки складається з правових інструментів і загально-прийнятих принципів, призначених для запобігання, виявлення та реагування на злочинну та іншу несанкціоновану діяльність, яка включає або спрямована на ядерний або інший радіоактивний матеріал і пов'язані з ним установки або діяльність.

Спільне дотримання цих інструментів світовою спільнотою та єдина національна правова база можуть зробити значний внесок у боротьбу з ядерним тероризмом.

Сьогодні ядерна безпека вважається основною умовою використання ядерної енергії. Протягом багатьох років це розуміння було юридично гарантовано та підтверджено різними рішеннями та резолюціями Ради керуючих МАГАТЕ, Генеральної конференції, Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї ООН.

Однак генезис міжнародно-правової бази ядерної безпеки формувався складно та у безпосередньому зв'язку з історичними подіями у світі, саме тому наразі складається з різноманітних юридично обов'язкових і необов'язкових міжнародних документів, які іноді можуть вважатися незрозумілими. У статті здійснено спробу висвітлення генезису міжнародно-правових засобів забезпечення ядерної безпеки, шляхом комплексного розгляду правових інструментів у сфері забезпечення мирного використання ядерних матеріалів. Стаття має на меті поглибити знання та загальні уявлення історії та сфери дії відповідного законодавства, включаючи відповідні зобов'язання, взяті на себе державами, і відповідні конкретні функції, покладені контролюючі органи та держави. Робота може стати у нагоді законодавцям, урядовцям, технологам, юристам, дипломатам, для засобів масової інформації, широкої громадськості та студентів напряму «міжнародне право» та «міжнародні відносини» для підвищення обізнаності та розуміння змін міжнародної правової бази ядерної безпеки.

Дослідження генезису ядерного законодавства та безпеки може стати у нагоді для створення та підтримки національних законодавчих та регулятивних рамок ядерної безпеки. Ця публікація об'єднує основні юридично обов'язкові міжнародні документи та міжнародно визнані необов'язкові документи, які утворюють міжнародно-правову базу ядерної безпеки.

Ключові слова: МАГАТЕ, ООН, Міжнародна морська організація, конвенції, рекомендації, протокол, резолюції Ради Безпеки, юридично обов'язкові та необов'язкові нормативно-правові акти, ядерна безпека.

Les I.O. The genesis of international legal means of ensuring nuclear safety.

The international legal framework for nuclear security consists of legal instruments and generally accepted principles designed to prevent, detect and respond to criminal and other unauthorized activities that involve or target nuclear or other radioactive material and related facilities or activities.

Joint adherence to these instruments and a unified national legal framework can make a significant contribution to the fight against nuclear terrorism.

Today, nuclear safety is considered the main condition for the use of nuclear energy. Over the years, this understanding has been legally guaranteed and confirmed by various decisions and resolutions of the IAEA Governing Council, the General Conference, the Security Council and the UN General Assembly.

However, the genesis of the international legal framework of nuclear safety was formed in a complex manner and in direct connection with historical events in the world, which is why it currently consists of various legally binding and non-binding international documents, which can sometimes be considered incomprehensible. The article attempts to shed light on the genesis of international legal means of ensuring nuclear safety, through a comprehensive review of legal instruments in the sphere of ensuring the peaceful

use of nuclear materials. The article aims to deepen the knowledge and general understanding of the history and scope of the relevant legislation, including the relevant obligations undertaken by states and the relevant specific functions assigned to regulatory bodies and states. The work can be useful to legislators, government officials, technologists, lawyers, diplomats, mass media, general public and students of «international law» and «international relations» to increase awareness and understanding of changes in the international legal framework of nuclear safety.

Research on the genesis of nuclear law and safety can be useful for the creation and maintenance of national legislative and regulatory frameworks for nuclear safety. This publication brings together the main legally binding international documents and internationally recognized non-binding documents that form the international legal framework for nuclear safety.

Key words: IAEA, UN, International Maritime Organization, conventions, recommendations, protocol, Security Council resolutions, legally binding and non-binding regulatory acts, nuclear safety.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасності є питання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки у сфері використання ядерної енергії. Усвідомлення небезпеки, пов'язаної з експлуатацією ядерних установок, спонукало ядерні держави до розробки системи заходів технічного, організаційного, правового та іншого характеру, спрямованих на забезпечення першочергового захисту життя і здоров'я людини від негативної дії іонізуючого випромінювання, гарантування що шкода, заподіяна ядерними аваріями, має бути компенсована тощо. Тому надзвичайно актуальним видається дослідження генезису міжнародно-правових засобів забезпечення ядерної безпеки, що дозволяє більш повно та системно розуміти розвиток цього процесу з метою використання вказаних надбань у подальшій нормотворчій та практичній діяльності.

Стан опрацювання. В роботі використані офіційні міжнародно-правові акти забезпечення ядерної безпеки у світі, серед них універсальні та регіональні документи, конвенції, резолюції, рішення, протоколи та ін., нормативно-правові акти обов'язкової та не обов'язкової дії.

В цілому, враховуючи ступінь наукової розробленості даної теми, можна сказати, що в українській науці міжнародного права спостерігається дефіцит сучасних наукових доробків з питань забезпечення ядерної безпеки, за винятком кількох дисертацій минулих років [1], присвячених темі забезпечення ядерної безпеки, що надзвичайно актуалізує обрану нами тему дослідження.

Метою статті є висвітлення процесу генезису міжнародно-правових засобів забезпечення ядерної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Визнаючи, що встановлення та функціонування режиму фізичного захисту ядерного матеріалу та ядерних установок є виключною відповідальністю кожної держави, з 1970-х років зростає визнання необхідності співпраці між державами для забезпечення фізичного захисту ядерних матеріалів, щоб убезпечило б держави від крадіжок або несанкціонованого переміщення ядерних матеріалів, особливо під час міжнародних перевезень, а також від диверсій на ядерних установках [2].

МАГАТЕ на ранньому етапі визнало свою роль у фізичному захисті ядерного матеріалу та установок. Його перша спроба призвела до публікації 1972 року Рекомендацій щодо фізичного захисту ядерного матеріалу (INFCIRC)[3], підготовлених групою експертів, скликаною Генеральним директором. Ці рекомендації згодом було переглянута групою спеціалістів у співпраці з Секретаріатом МАГАТЕ, і вже переглянута версія було опубліковано в серії INFCIRC у 1975 році. Згодом INFCIRC/225 оновлювався та переглядався в 1977, 1989, 1993, 1998 та 2010 роках. INFCIRC/225 відображає широкий консенсус серед держав-членів щодо вимог, яким мають відповідати системи фізичного захисту ядерного матеріалу та ядерних установок.

Синергія між нерозповсюдженням і фізичним захистом була вперше продемонстрована, коли в контексті Оглядової конференції ДНЯЗ 1975 року [4] країни-учасниці прийняли декларацію, яка закликала до подальшого розвитку спеціальних заходів для фізичного захисту ядерних матеріалів під час використання, зберігання та транспортування. Резолюція Генеральної конференції GC(XIX)/RES/328 від 26 вересня 1975 р. чітко визнала внесок посилення фізичної безпеки у запобігання крадіжкам, вандалізму, саботажу та тероризму [5].

У 1977 році за рекомендацією Дорадчої групи з фізичного захисту ядерного матеріалу представники держав-членів провели зустріч під егідою Міжнародного агентства з атомної енергії та сформулювали Конвенцію про фізичний захист ядерного матеріалу [6]. Основні вимоги, включені до проекту Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу, включаючи класифікацію ядерного матеріалу, базуючись на положеннях INFCIRC/225.

Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу (далі CPPNM) була прийнята 26 жовтня 1979 року та відкрита для підписання 3 березня 1980 року. З моменту набуття чинності 8 лютого 1987 року CPPNM налічує понад 140 держав-членів. Це один із 16 міжнародних документів по боротьбі з тероризмом і залишається

єдиним юридично обов'язковим міжнародним зобов'язанням у сфері фізичного захисту ядерного матеріалу [7].

Хоча Перша оглядова конференція CPPNM у 1992 році дійшла висновку, що «Конвенція забезпечує міцну основу для фізичного захисту під час міжнародних перевезень і є прийнятною в її нинішньому вигляді» [8], держави-учасниці ще довго обговорювали, чи потрібно Конвенцію переглядати та вносити зміни, розширивши сферу її застосування, тим самим зміцнивши міжнародний режим фізичного захисту. Робота над обсягом можливих поправок почалася наприкінці 1999 року, а фактична розробка поправок почалася в середині 2001 року. 6 вересня 2001 року, за п'ять днів до трагічних подій 11 вересня 2001 року, Генеральний директор скликав редакційну групу, яка почала роботу в грудні 2001 року і завершила роботу в березні 2003 року. Після вирішення кількох непростих питань Генеральний директор скликав Дипломатичну конференцію з 4 по 8 липня 2005 року на прохання держав-учасниць, у ході якої було прийнято Поправку, яка набула чинності через 30 днів. Держави-учасниці здали на зберігання свої документи про ратифікацію, прийняття та затвердження вказаної Поправки в МАГАТЕ як до депозитарію [8, с. 6].

Щороку після прийняття Поправки Генеральна Асамблея ООН неодноразово закликала держави-учасниці CPPNM працювати над універсалізацією, прискорити ратифікацію Поправки та вжити заходів для якнайшвидшого набуття нею чинності. Асамблея закликала держави діяти відповідно до об'єкта та мети Поправки, поки вона не набуде чинності, і закликала усі держави, які ще не зробили цього, зробити це якомога швидше. Так само 4 вересня 2010 року Голова МАГАТЕ «закликав держави дотримуватися Поправки до Конвенції про фізичний захист ядерної зброї, імплементації юридично обов'язкових і необов'язкових міжнародних інструментів ядерної безпеки. Державам пропонувалося повною мірою користуватися допомогою МАГАТЕ, наданою для цієї мети через їхню участь у програмі ядерної безпеки організації».

Поправка до Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу [9] має вирішальне значення для ядерної безпеки. Після набуття нею чинності, вона матиме значний вплив на зменшення вразливості держав-учасниць до ядерного тероризму.

Конвенція про раннє сповіщення про ядерну аварію (далі Конвенція про раннє сповіщення) [10] та Конвенція про допомогу у разі ядерної аварії або радіаційної надзвичайної ситуації (далі Конвенція про допомогу) [11] були прийняті одразу після аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 році. Це були два узгоджені та основоположні документи щодо співпраці з ядерної безпеки та взаємодопомоги в надзвичайних ситуаціях, роз-

роблені МАГАТЕ між 1982 і 1984 роками до аварії на Чорнобильській АЕС. Крім того, було випущено Рекомендації про звітні події, комплексне планування та обмін інформацією при транскордонному витоку радіоактивних матеріалів (далі INFCIRC/321) [12] щодо керівних принципів під час подій, які підлягають повідомленню, інтегрованому плануванню та обміну інформацією у випадку транскордонних викидів радіоактивних матеріалів, які сприяли укладенню Конвенції про раннє попередження. Подібним чином Методичні вказівки щодо взаємної екстреної допомоги у зв'язку з ядерною аварією або радіологічною аварією [13] також сприяли появі Конвенції про допомогу.

26 вересня 1986 р. спеціальна сесія Генеральної конференції МАГАТЕ прийняла дві конвенції. Конвенція про раннє сповіщення набула чинності 27 жовтня 1986 року, а Конвенція про допомогу – 26 лютого 1987 року, і кожна з них наразі налічує понад 100 сторін. Незважаючи на те, що конвенції про раннє попередження та допомогу були задумані та прийняті як засоби безпеки, вони мінімізують наслідки аварій або надзвичайних ситуацій і захищають життя, майно та навколишнє середовище від радіоактивності, забезпечуючи механізми для швидкого обміну інформацією та знешкодження наслідків радіоактивного викиду.

Резолюцією 51/210 Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1996 року було засновано Спеціальний комітет [14], якому доручено розробити низку правових документів для запобігання, придушення та ліквідації тероризму в усіх його формах і проявах. Конкретний мандат комітету полягав у тому, щоб розробити міжнародну конвенцію про припинення терористичних актів, а потім міжнародну конвенцію про припинення актів ядерного тероризму, щоб доповнити існуючі відповідні міжнародні документи, а потім розглянути шляхи подальшого розвитку всеосяжної правової бази для відповідної міжнародної Конвенції про тероризм.

З моменту свого заснування Комітет успішно обговорив низку текстів, що сприяло прийняттю трьох основних правових документів під егідою ООН у сфері забезпечення ядерної безпеки: Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом (далі Конвенція про бомбовий тероризм), прийнятою Генеральною Асамблеєю 52/164 від 15 грудня 1997 року [15]; Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, схваленої Генеральною Асамблеєю в її резолюції 54/109 від 9 грудня 1999 р. [16]; Міжнародну конвенцію про боротьбу з ядерною зброєю та актами тероризму (дали Конвенція про ядерний тероризм) [17].

Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом набула чинності 23 травня 2001 року [18].

Вказаний документ встановлює режим універсальної юрисдикції щодо незаконного та навмисного використання вибухових речовин та інших смертоносних пристроїв у будь-яких громадських місцях або поблизу них з наміром вбити чи завдати тяжких тілесних ушкоджень або з наміром завдати масової шкоди громадським місцям. Викид, розповсюдження або вплив токсичних хімічних речовин, біологічних агентів або токсинів чи подібних речовин, або радіації чи радіоактивних речовин.

Конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму набула чинності 7 липня 2007 року [19]. Будучи насамперед інструментом міжнародного кримінального права, вона визначає певну поведінку як кримінальні злочини та зобов'язує держави-учасниці встановити юрисдикцію над такими правопорушеннями, визнати їх такими, що підлягають покаранню згідно з їхнім внутрішнім законодавством, і передбачити екстрадицію або судове переслідування підозрюваного злочинця, дотримуючись принципу *aut dedere aut judicare* (видача або передача суду).

Свій внесок у питання забезпечення ядерної безпеки здійснила і Міжнародна морська організація. Занепокоєння з приводу незаконної діяльності, що загрожує безпеці суден і їхніх пасажирів, екіпажу та вантажу, зросло у 1980-х роках із повідомленнями про викрадення та загрози пасажиром і суднам. У 1985 році, беручи до уваги кроки, вжиті Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO) у розробці стандартів і рекомендованої практики безпеки аеропортів і літаків, Міжнародна морська організація вирішила вжити «заходів проти незаконних дій, що загрожують безпеці суден, пасажирів і екіпажу» [20].

10 березня 1988 року засідання Міжнародної морської організації прийняло Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (далі Конвенція SUA, 1988 року) [21] та Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ на континентальному шельфі (далі Угода про фіксовану платформу, 1988) [22]. Обидва документи набули чинності 1 березня 1992 р. Ні Конвенція SUA 1988 року, ні Протокол про стаціонарні платформи 1988 року не містили жодних положень щодо ядерного матеріалу, ядерних установок чи матеріалів.

Дипломатична конференція у рамках Південноамериканського договору, що проходила з 10 по 14 жовтня 2005 року [23], після трьох років напружених переговорів прийняла два нових протоколи з урахуванням резолюції Ради Безпеки ООН 1540 (2004) [24]. Ці два протоколи розширили сферу дії інструменту 1988 року, який

серед іншого включав Положення про ядерний матеріал, ядерну зброю [25], Договір про нерозповсюдження ядерної зброї [26], Протокол 2005 року до Конвенції про морські транспортні засоби 1988 року [27] та Протокол 2005 року до Протоколу про стаціонарні платформи 1988 року [28] були затверджені 14 жовтня 2005 року та набули чинності 28 липня 2010 року.

28 вересня 2001 року, незабаром після терористичних нападів 11 вересня 2001 року, Рада Безпеки ООН (далі РБ ООН) одноголосно прийняла резолюцію 1373 (2001), підтверджуючи своє однозначне засудження нападів і впроваджуючи широкі, комплексні кроки та стратегії боротьби з міжнародним тероризмом [29].

Після дебатів у Раді Безпеки щодо зброї масового знищення 22 квітня 2004 року та в контексті продовження зусиль щодо встановлення всеосяжного режиму боротьби з тероризмом Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла Резолюцію 1540 (2004) 28 квітня 2004 року [24, с. 4], яка постановила, що усі держави жодним чином не повинні підтримувати недержавних суб'єктів, які намагаються придбати, використати або передати ядерну, хімічну чи біологічну зброю та системи її доставки.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1373 (2001) та 1540 (2004) були прийняті згідно з Розділом VII Статуту ООН і тому є обов'язковими для всіх країн. Крім того, згідно з пунктом 2 статті 48 Статуту Організації Об'єднаних Націй «такі рішення повинні прийматися державами-членами Організації Об'єднаних Націй як безпосередньо, так і через їх дії у відповідних міжнародних органах, членами яких вони є».

Хоча Рада керуючих не вжила жодних конкретних заходів щодо реалізації у життя резолюцій РБ ООН 1373 (2001) та 1540 (2004), при затвердженні Плану ядерної безпеки на 2006-2009 рр. ці резолюції були використані як компоненти закону про ядерну безпеку МАГАТЕ та програму діяльності з ядерної безпеки [30].

Після публікації Рекомендацій щодо фізичного захисту ядерного матеріалу в 1972 році ці рекомендації були переглянуті групою експертів у співпраці з Секретаріатом МАГАТЕ, а в 1975 році була опублікована переглянута версія процедури фізичного захисту ядерного матеріалу та ядерних установок (INFCIRC/225). У подальшому документ переглядався у 1977, 1989, 1993, 1998 і 2010 роках (INFCIRC/225/Rev) [6]. Нормативно-правовий акт відображає поради національних експертів щодо надання допомоги державам у впровадженні комплексних режимів фізичної безпеки ядерних установок і матеріалів, включаючи будь-які зобов'язання. Хоча рекомендації, що містяться в INFCIRC/225/Rev не є обов'язковими, проте положення цього документу, включені як зобов'язання до національного

законодавства та міжнародних угод (включаючи Угоду про проект і постачання МАГАТЕ та Угоду про додаткову технічну допомогу МАГАТЕ з поправками), тому і його норми набувають статусу обов'язковості.

У підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 року глави держав і урядів доручили Генеральній Асамблеї ООН розробити стратегію боротьби з тероризмом, щоб сприяти комплексній та скоординованій відповіді на одну з найбільших загроз людству. У квітні 2006 року Генеральний секретар надав рекомендації щодо Глобальної контртерористичної стратегії, що призвело до одностайного ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН Глобальної стратегії боротьби з тероризмом 8 вересня 2006 року [31]. Стратегія була прийнята на засіданні високого рівня Генеральної Асамблеї ООН 19 вересня 2006 року. Вперше 192 країни-члени ООН досягли згоди щодо спільного стратегічного підходу до боротьби з тероризмом. Стратегія включала план дій щодо усунення умов, що сприяють поширенню тероризму; запобігання тероризму та боротьби з ним; вжиття заходів для розбудови національного потенціалу для боротьби з тероризмом; посилення ролі ООН у боротьбі з тероризмом; дотримання прав людини тощо.

Висновки. Міжнародно-правова база ядерної безпеки складається з правових інструментів і загальноприйнятих принципів, призначених для запобігання, виявлення та реагування на злочинну та іншу несанкціоновану діяльність, яка включає або спрямована на ядерний або інший радіоактивний матеріал і пов'язані з ним установки або діяльність.

Генезис процесу формування правових основ міжнародно-правової бази ядерної безпеки формувався складно та у безпосередньому зв'язку з історичними подіями у світі, саме тому наразі складається з різноманітних юридично обов'язкових і необов'язкових міжнародних документів, досліджених у нашому матеріалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Т.В. Ядерне стримування в Євроатлантичній системі безпеки [Текст]: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Мельник Тетяна Анатоліївна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 20 с.
2. Convention on the Physical Protection of Nuclear Material (CPPNM) and its Amendment. URL: <https://www.iaea.org/publications/documents/conventions/convention-physical-protection-nuclear-material-and-its-amendment> (дата звернення 13.08.2023).
3. Nuclear Security Recommendations on Physical Protection of Nuclear Material and Nuclear Facilities (INFCIRC/225/Revision). URL: <https://www.iaea.org/publications/8629/nuclear-security-recommendations-on-physical-protection-of-nuclear-material-and-nuclear-facilities-incirc225revision-5> (дата звернення 13.08.2023).
4. Final document: Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Part 1. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/650170> (дата звернення 13.08.2023).
5. GC(19)/RES/328 – International Atomic Energy Agency. URL: https://www.iaea.org/sites/default/files/gc/gc19res-328_en.pdf (дата звернення 13.08.2023).
6. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок. МАГАТЕ; Конвенція, Міжнародний документ від 26.10.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text (дата звернення 13.08.2023).
7. Convention On The Physical Protection Of Nuclear Material. International Atomic Energy Agency Vienna, 1982. URL: <https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/Pub-615web.pdf> (дата звернення 13.08.2023).
8. Convention on the Physical Protection of Nuclear Material and the 2005 Amendment: Past, present, and future. URL: <https://www.nti.org/wp-content/uploads/2022/01/01.-History-and-Development-of-CPPNM-and-A.pdf> (дата звернення 13.08.2023).
9. Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material. URL: https://www.oecd-nea.org/jcms/pl_29140/amendment-to-the-convention-on-the-physical-protection-of-nuclear-material (дата звернення 13.08.2023).
10. Про ратифікацію Конвенції про оперативне поповнення про ядерну аварію і Конвенції про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації. Указ Президії Верховної Ради Української РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3339-11#Text> (дата звернення 13.08.2023).
11. Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency. URL: <https://www.iaea.org/topics/nuclear-safety-conventions/convention-assistance-case-nuclear-accident-or-radiological-emergency> (дата звернення 13.08.2023).
12. Guidelines On Reportable Events, Integrated Planning And Information Exchange In A Transboundary Release Of Radioactive Materials. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/infirc321.pdf> (дата звернення 13.08.2023).
13. Guidelines For Mutual Emergency Assistance Arrangements In Connection With A Nuclear Accident Or Radiological Emer-

- gency. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/infcirc310.pdf> (дата звернення 13.08.2023).
14. Report of the Ad Hoc Committee Established by General Assembly Resolution 51/210 of 17 December 1996, 16th session (8 to 12 April 2013). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/749142?ln=ua> (дата звернення 13.08.2023).
 15. The International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/abs/international-convention-for-the-suppression-of-terrorist-bombings/A5305EC36D7DC5D8A8AA6ACA3355C0A9> (дата звернення 13.08.2023).
 16. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 09.12.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text (дата звернення 13.08.2023).
 17. International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism. New York, 13 April 2005. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-15&chapter=18&Temp=mtdsg3&clang=_en (дата звернення 13.08.2023).
 18. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 15.12.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text (дата звернення 13.08.2023).
 19. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 14.09.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d68#Text (дата звернення 13.08.2023).
 20. Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation, Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf. URL: <https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/SUA-Treaties.aspx> (дата звернення 13.08.2023).
 21. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.03.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_220#Text (дата звернення 13.08.2023).
 22. Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі. ООН; Протокол, Міжнародний документ від 10.03.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_093#Text (дата звернення 13.08.2023).
 23. The Convention was adopted by the General Assembly of the United Nations on 31 October 2003 at United Nations Headquarters in New York. URL: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-14&chapter=18&clang=_en (дата звернення 13.08.2023).
 24. Resolution 1540 (2004) / adopted by the Security Council at its 4956th meeting, on 28 April 2004. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/520326?ln=ua> (дата звернення 13.08.2023).
 25. Handbook On Nuclear Law. URL: https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/Pub1160_web.pdf (дата звернення 13.08.2023).
 26. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. ООН; Договір, Міжнародний документ від 01.07.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text (дата звернення 13.08.2023).
 27. 2005 Protocol To The Convention For The Suppression Of Unlawful Acts Against The Safety Of Maritime Navigation. URL: [2005-Protocol-To-The-Convention-For-The-Suppression-Of-Unlawful-Acts-Against-The-Safety-Of-Maritime-Navigation.pdf](https://www.unodc.org/cld/uploads/res/treaties/definitions/treaty/protocol_to_the_protocol_for_the_suppression_of_unlawful_acts_against_the_safety_of_fixed_platforms_located_on_the_continental_shelf_2005_html/Protocol_to_Fixed_Platform_Protocol_E.pdf) (дата звернення 13.08.2023).
 28. Protocol Of 2005 To The Protocol For The Suppression Of Unlawful Acts Against The Safety Of Fixed Platforms Located On The Continental Shelf. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/treaties/definitions/treaty/protocol_to_the_protocol_for_the_suppression_of_unlawful_acts_against_the_safety_of_fixed_platforms_located_on_the_continental_shelf_2005_html/Protocol_to_Fixed_Platform_Protocol_E.pdf (дата звернення 13.08.2023).
 29. Security Council resolution 1373 (2001) [on threats to international peace and security caused by terrorist acts]. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/449507?ln=ua> (дата звернення 13.08.2023).
 30. IAEA Nuclear Security Plan. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/nsplan0911.pdf> (дата звернення 13.08.2023).
 31. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, A/RES/60/288. URL: <https://www.un.org/victimssofterrorism/en/node/233https://www.un.org/vi> (дата звернення 13.08.2023).